

Høring Stortinget for Meld. St. 14 (2024–2025) *Sikker kunnskap i en usikker verden*

Norges museumsforbund representerer hele bredden av museer i Norge uavhengig av finansiering og tilknytning til departementer, underliggende etater, Sametinget, fylkeskommuner, kommuner og private eiere. For denne komiteen er universitetsmuseene og flere av Freds- og menneskerettsentrene samt 22. juli senteret de mest nærstående.

Tittel og tema for stortingsmeldingen har vist seg å bli enda mer aktuell etter at den ble lagt frem. Den føyer seg også inn i en rekke av stortingsmeldinger som på ulikt vis behandler sentrale spørsmål knyttet til sikkerhet og beredskap, ytringsfrihet og -mangfold samt vold og ekstremisme. Museumsforbundet viser til våre innspill og høringer til både Toltalberedskapskommisjonens NOU, flere av disse relevante stortingsmeldingene samt forarbeider til disse som vi har avgitt tidligere.

I en tid der etterprøvbare kunnskap og formidling av denne utfordres på flere måter ulike steder i verden er det viktig at dette tydeliggjøres som et grunnleggende prinsipp for et åpent og demokratisk samfunn med gode beslutningsprosesser. Det er bra at regjeringen vil «verne om åpenhet og akademisk frihet som grunnleggende prinsipper for forskningen». Samtidig er det godt belagt at det inkluderende forskningssamarbeidet utfordres flere steder i verden og på ulike plattformer. Det er derfor naturlig at sikring av data og tilgangen til disse blir viktig. Balansen mellom fortsatt åpenhet og behov for økt aktsomhet er viktig i arbeidet med forskningssikkerhet fremover, ikke minst knyttet til internasjonalt samarbeid og eksport/deling av forskningsdata. Mye av dette knytter seg til sensitive data fra forskning knyttet til beredskap, sikkerhet, forsvar og industrirelaterte emner som kanskje ikke berører kjernevirksomheten i museene.

Museumsforbundet mener bredt anlagt beredskap er viktig også for forskningssikkerhet. Vi mener likevel at temaet som belyses i kapittel syv, som omhandler samfunnets tillit til og bruk av forskningen, burde fått en enda større plass i drøftingene i meldingen. Ikke minst i lys av nyere hendelser og at vi i økende grad erfarer at land vi oppfatter som allierte samarbeidspartner tar i bruk virkemidler som bidrar til å begrense åpenhet og ytringsrom for mangfoldig kunnskapsdeling og ytringsrom. Å dele god og kvalitetssikret kunnskap på en måte som kan gi befolkningen i samfunnet grunnlag for å vurdere strømmer av desinformasjon og «alternative kilder» vil bli enda viktigere fremover fordi det bidrar til å bygge motstandskraft mot krefter som ønsker å spre usanne påstander og feilinformasjon. Det er noe frie medier, universiteter og kulturinstitusjoner som museer, bibliotek og arkiv allerede er sentrale aktører i å bidra til, og har potensial til å delta med ytterligere arbeid. I stortingsmeldingen understrekes det også at museene har en viktig rolle i å gjøre kunnskap synlig for publikum, og at forskningen som foregår i museene er viktige for demokratiet og en åpen offentlig samtale. (Jfr. boks 7.4. s. 95)

Museumsforbundet vil understreke at museene i tillegg til det som omtales er sentrale aktører i opplæring, særlig av barn og unge, i kildekritikk, vurdering av kunnskap og oppøvelse i å praktisere

en åpen dialog og respekt for meningsmangfold. DEMBRA-verktøyet som brukes av stadig flere er ett av flere verktøy som er utviklet og som brukes av Freds- og menneskerettssentrene, museene i og utenfor Demokratinetverket, m.a.o. museumslandskapet som helhet. I tillegg er flere museer i gang med å utvikle nye verktøy gjennom Museumsforbundets Unge kritikere-prosjekt. De senere års kriger og kriser i verden (blant annet i Syria, Ukraina og Gaza) har vist museene, bibliotekene og arkivenes betydning for bevaring og ivaretagelse av historie og identitet. Dette gjelder både i kriser og under påfølgende gjenoppbygging. I tillegg har vi erfart i konfliktene at kulturarven blir et strategisk mål i ødeleggelsene og bygge ned identitet og tilknytningen til historien. Dette understreker betydningen av museene som ivaretagere av kulturarv samt forvaltere og formidlere av god og kvalitetssikret kunnskap, både den som er utviklet av andre, men også av dem selv. Museene nyter bred tillit i samfunnet. For å ha bred legitimitet som formidlere av kunnskap, og relevante aktører ved å være motstandskraft mot og forebygger av desinformasjon, må museene imidlertid også vise at de har forskerkompetanse til å velge ut og begrunne den kunnskapen som vises og at museenes egen forskning følger etablerte standarder for forskning. Museene bidrar også til å oppfylle meldingens mål om ulike former for brukermedvirkning og folkeforskning, som flere museer praktiserer innen ulike forskningsområder. Museumsansatte bidrar også i å gi åpen tilgang til forskningsresultater som utvikles i sektoren gjennom flere relevante tidsskrifter. Norges museumsforbund eier et av disse - Norsk museumstidsskrift, som utgis av Universitetsforlaget, og er i kategorien Diamant åpen tilgang da artiklene der publiseres uten publiseringsavgift. Det har vært et viktig strategisk grep fra opprettelsen i 2015. Tidsskriftet støttes gjennom NÅHST-ordningen og Norges museumsforbund.

Kapitlene fem, seks og syv er mest relevante for å belyse museenes bidrag til å gi mer sikker kunnskap i en usikker verden. Vi vil trekke frem noen særlig relevante punkter for fremtidige forbedringer og styrkinger gjennom museumssektoren som helhet:

- **Stryke forskningen i offentlig sektor:** I stortingsmeldingen er dette tydeligst rettet mot ordningen med doktorgrader næringslivet, nærings-phd, med mål om å etablere et nytt næringsliv. Styrking av forskning er et like viktig verktøy knyttet til den bredere og mer generelle offentlig phd-ordningen som flere deler av offentligheten nyter godt av. Museene har fått mange slike prosjekter som er viktige for fag- og forskningsutviklingen i museene. Disse er eksempler på tett samspill mellom doktorgrad og arbeidsgiver/arbeidsoppgaver som kan videreutvikles fremover, gjerne i samarbeid med forskerskolen for museer som nylig har fått NFR-støtte. Museumsforbundet minner om at vi i flere budsjettføringer har fremsnakket etablering av en egen Offentlig phd.-satsing spesifikt for museene som er verktøy for utviklingen av relevant kunnskapsdannelse for/i museumssektoren. Selv om det understrekes at mange med humaniora-doktorgrad som arbeider utenfor academia oppgir at arbeidsoppgavene deres ikke krever doktorgrad, betyr det ikke nødvendigvis at arbeidet ikke får høyere kvalitet med en doktorgradsutdanning. Museumsforbundet vil oppfordre regjeringen til å etablere målrettede Offentlig phd.-programmer for sektorer som museer og andre relevante sektorer som gir mer volum og mulighet for nettverksbygging som kan gi forskningseffekt på både kort og lang sikt.

- **Økt risikovilje og bredde i tema for forskning:** Selv om det er et sterkt fokus på nytteaspekter i forskning en og økt samarbeid mellom forskning og næringsliv/andre relevante aktører i finansiering av og utvikling av forskningstema, ser det ut til å ligge en vilje til å åpne opp for prosjekter som innebærer større usikkerhet om et bestemt mål. Vi leser imidlertid inn en åpenhet til å frigjøre seg noe fra New Public Management-tanken (NPM) for å gå inn i mer ukjent terreng der nytteperspektivet ikke er umiddelbart synlig. Det er noe Museumsforbundet støtter. Slike prosjekter kan gi god effekt fordi de gir rom for høy grad av kreativitet og nytenkning som kan gi utbytte man ikke umiddelbart forutser.